

НАВЧАЛЬНО–МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

з навчальної дисципліни

«КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ»

У к л а д а ч і:

Р. С. Орловський, О. В. Ус

Тема 1. Співучасть у злочині як інститут кримінального права - КОЛОКВІУМ

Тема 2. Види співучасників

1. Співучасник злочину: поняття, критерії поділу співучасників на види. Теорії класифікації співучасників злочину.

2. Виконавець злочину: поняття, характеристика діяння (об'єктивні та суб'єктивні ознаки), види діяння виконавця (виконавства), кваліфікація діяння виконавця. Співвиконавець: поняття, особливості діяння (технічний розподіл ролей), кваліфікація діяння співвиконавця. Співвідношення понять «виконавець злочину» та «суб'єкт злочину».

3. Організатор злочину: поняття, характеристика діяння (об'єктивні та суб'єктивні ознаки), види діяння організатора (організаторства), кваліфікація діяння організатора.

4. Підбурювач до злочину: поняття, характеристика діяння (об'єктивні та суб'єктивні ознаки), кваліфікація діяння підбурювача.

5. Пособник злочину: поняття, характеристика діяння (об'єктивні та суб'єктивні ознаки), види діяння пособника (пособництва), кваліфікація діяння пособника.

6. Розмежування видів співучасників злочину (діянь різних видів співучасників злочину).

7. Відмежування діяння співучасника злочину від діяння особи, яка є причетною до злочину.

8. Вирішення питання про відповідальність особи (кваліфікацію її діяння), якщо вона виконала декілька ролей (видів співучасті) у спільно вчиненому злочині.

Методичні рекомендації. Готуючись до заняття з цієї теми, необхідно з'ясувати визначення поняття «співучасник злочину», критерії поділу співучасників на види та теорії класифікацій співучасників злочину. Крім того, доцільно ретельно дослідити законодавчу регламентацію діянь співучасників (об'єктивні та суб'єктивні ознаки, що характеризують діяння певного співучасника) та питання кваліфікації їх діянь. Слід проаналізувати постанову Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами

кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13 в контексті тлумачення діянь окремих видів співучасників та розмежування їх діянь. Доцільно також проаналізувати інші положення постанов Пленуму Верховного Суду України, що стосуються тлумачення діянь співучасників злочину при вчинення злочинів конкретного виду, вирішення питань кваліфікації вчиненого. Необхідно з'ясувати питання відмежування діяння співучасника злочину від діяння особи, яка є причетною до злочину. Слід також вирішити питання про відповідальність особи (кваліфікацію її діяння), якщо вона виконала декілька ролей (видів співучасті) у спільно вчиненому злочині.

Завдання 3.

Коробова задумала позбутися свого коханця, у зв'язку з чим попросила Мельникова знайти особу, яка б за винагороду змогла вчинити вбивство. Мельников умовив Климчука скоїти цей злочин і познайомив його з Коробовою. Вона передала Климчуку завдаток за майбутнє вбивство, розповіла про розпорядок дня її коханця, визначила в який час та в якому місці краще вчинити цей злочин, дала його фотокартку і забезпечила іншою необхідною інформацією. Вона ж познайомила Климчука з Бондаренком, який на її прохання передав останньому рушницю для скоєння вбивства. Через три дні Климчук пострілом з рушниці вбив коханця Коробової.

Визначте, ролі яких співучасників виконали Коробова, Мельников, Климчук і Бондаренко? Як слід кваліфікувати діяння зазначених осіб? Ретельно аргументуйте рішення.

Завдання 4.

Знаючи, що Ситніков, вирішив помститися Палію за те, що він спокусив його дружину, Авдєєв підкинув на поріг будинку Ситнікова вогнепальну зброю. Ситніков знайшов підкинуту йому зброю і, скориставшись нею, вбив Палія.

Суд визнав Ситнікова виконавцем, а Авдєєва – пособником вбивства. Чи вірне рішення прийняв суд?

Завдання 5.

Під час вживання спиртних напоїв Петров розповів Гриненку та Піддубному, що він був у гостях у Колодія і бачив там багато цінних речей. Через два дні Гриненко та Піддубний, зустрівшись знову, згадали про цю розмову і вирішили заволодіти цінностями Колодія. Озброївшись ножами, вони прийшли до квартири потерпілого і почали вимагати у нього цінності. При цьому Гриненко приставив до шиї Колодія ніж, а Піддубний, тримаючи ніж у руках і погрожуючи розправою, перешкоджав дружині потерпілого вийти з квартири і покликати на допомогу. Злякавшись за життя чоловіка, якому погрожували ножом, дружина Колодія віддала злочинцям цінності.

Суд визнав Петрова, Гриненка та Піддубного співучасниками розбою: Петрова – підбурювачем, Гриненка – виконавцем, Піддубного – пособником.

Чи правильно суд вирішив питання про відповідальність цих осіб? Ознайомившись зі змістом ст. 187 КК України, дайте відповідь, які види співучасників мають місце при вчиненні цього злочину?

Завдання 6.

Неодноразово судимий Берзін постійно займався, як він вважав, «вихованням» свого шістнадцятирічного сина Миколи як «справжнього чоловіка», розповідаючи йому про більш зручні та швидкі злочинні способи «заробляння» грошей. Він навчав його злочинному ремеслу, розповідав про «злочинний світ», закликав до злочинного способу життя. Зацікавлений розповідями батька, та маючи потребу у грошах, Микола вчинив крадіжку.

Вироком суду Берзіна було визнано підбурювачем, а його сина – виконавцем крадіжки, вчиненої за попередньою змовою групою осіб.

Чи вірним є рішення суду? Дайте аргументовану відповідь.

Список літератури:

1. Us Olga Qualification of crimes committed in participation according Criminal Code of Ukraine // Australian Journal of Education and Science, «Sydney University Press». – 2016. – № 1(17). – Р. 341-347.

2. Бурчак Ф. Г. Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы. – К. : Вищ. шк., 1986. – 208 с.

3. Гуторова Н. А. Соучастие в преступлении по уголовному праву Украины: Уч. пособ. – Х. : Рубикон. – 1997. – 102 с.

4. Кваша О. О. Організація злочину: Кримінально-правове та криминологічне дослідження. – К. : ІДПНАН України, 2003. – 216 с.

5. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., переробл. і доповн. – Х. : Право, 2015. – 528 с.

6. Кримінальний кодекс України. Наук.-практ. коментар : у 2-х т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, Т. 1 : Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 376 с.

7. Орловський Р. С. К вопросу о бездействии при пособничестве / Р. С. Орловський // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць Одеськ. держ. юрид. акад. – Одеса, 1998. – Випуск 5. – С. 222-228.

8. Орловський Р. С. Виконавець як вид співучасника у злочині / Р. С. Орловський // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юридичні науки». – Вип. 4, том 2. – 2014. – С. 181-186.

9. Орловський Р. С. До питання вдосконалення законодавчого визначення пособника / Р. С. Орловський // Проблеми законності. – Вип. 39: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В. Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 1999. – С. 134-138.

10. Орловський Р. С. Критерії поділу співучасників на види / Р. С. Орловський Р. С. // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна – № 1106. Серія «Право». – Вип. № 17. – Х. : ХНУ, 2014. – С. 175-179.

11. Орловський Р. С. Про співвідношення понять «суб'єкт злочину» та «виконавець злочину» / Р. С. Орловський // Право і суспільство. – 2014. – № 2. – С. 166-169.

12. Орловський Р. С. Проблема вдосконалення поняття пособника в кримінальному законодавстві / Р. С. Орловський // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених: Зб. наук. праць. Вип. 3 і 4. – Х. : Ун-т внутр. справ; «Основа», 1997. – С. 54-57.

13. Орловський Р. С. Розмежування діянь виконавця та пособника злочину / Р. С. Орловський // «Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин»: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11-12 квітня 2014 р.) – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2013. – Ч. II – С. 81-85.

14. Орловський Р. С. Теорії класифікації співучасників / Р. С. Орловський // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юридичні науки». – Вип. 1, том 3. – 2014. – С. 72-76.

15. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 27 квітня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04>. – Заголовок з екрана.

16. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 23 грудня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>. – Заголовок з екрана.

17. Ус О. В. Відмежування підбурювання до злочину від діяльності інших співучасників / О. В. Ус // Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2008. – Вип. 94. – С. 182–189.

18. Ус О. В. Відповідальність за підбурювання до злочину: Навч. посіб. / О. В. Ус. – Х. : Право, 2008. – 60 с.

19. Ус О. В. Особливості кваліфікації діянь співучасників: аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України / О. В. Ус // Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. праць. – Х. : Право, 2014. Вип. 27. – С. 59-71.

20. Ус О. В. Правила кваліфікації злочинів, вчинених у співучасті / О. В. Ус // Вісн. Нац. акад. правов. наук України : зб. наук. праць. – Х. : Право, 2014 – № 1 (76). – С. 149-159.

21. Ус О. В. Врахування мотиву та мети діяння співучасника при кваліфікації злочину / О. В. Ус // «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні»: Матеріали між нар. наук.-практ. конф., м. Ужгород, 28 лютого – 01 березня 2014 р. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 187-190.

22. Ус О. В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину: Монографія / О. В. Ус. – Х. : Видавець ФО-П Вапнярчук Н. М., 2007. – 264 с.

Тема 3. Форми співучасті у злочині

1. Форми співучасті в теорії кримінального права.
2. Нормативна характеристика форм співучасті в КК України.
3. Проблеми систематизації форм співучасті за кримінальним правом України.
4. Співвідношення та розмежування форм співучасті.
5. Вплив форм співучасті на кримінально-правову кваліфікацію.
6. Значення форм співучасті в кримінальному праві.

Методичні рекомендації. Готуючись до заняття з цієї теми, необхідно ретельно дослідити генезис кримінально-правової доктрини щодо з'ясування сутності, поняття, видів форм співучасті у злочині та ознак, що їх характеризують, класифікацій форм співучасті за різними критеріями, значення форм співучасті для кримінально-правової кваліфікації та призначення покарання. Слід також проаналізувати законодавчу регламентацію форм співучасті у КК України, з'ясувати окремі прогалини та недоліки такої регламентації. Особливу увагу необхідно приділити питанню систематизації форм співучасті у злочині за кримінальним правом України, а також дослідити їх співвідношення та розмежування. Встановити вплив форм співучасті на кримінально-правову кваліфікацію та звернути увагу на відповідні неузгодженості й складнощі, що виникають при кваліфікації злочинів, з урахуванням форм співучасті. Необхідно також дослідити постанову Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13 в контексті тлумачення ознак форм співучасті та їх розмежування. Доцільно також проаналізувати положення інших постанов Пленуму Верховного Суду України, що стосуються тлумачення ознак форм співучасті при вчиненні злочинів конкретного виду та вирішення питань кваліфікації злочинів, вчинених у відповідних формах співучасті.

Завдання 4.

В одному з районів Харківської області діяла озброєна група, яка вчиняла напади на таксистів з метою їх пограбування. До групи входили Кацель, Іванов, Грищенко та Різкий. Крім того, Кацель залучив до групи 13-річного Савкіна. 13 січня вони підстерегли таксиста Грейдіна і, погрожуючи обрізом, викинули його з автомобілю «Daewoo Lanos», на якому втекли з місця події. У такий самий спосіб 14 січня вони заволоділи автомобілем Сагунова, якого, через те, що він чинив опір, Савкін застрелив. 25 січня під час спроби пограбування таксиста Ярьська групу було затримано.

Яка форма співучасті має місце в даному випадку? Як кваліфікувати діяння Кацеля, Іванов, Грищенка, Різкого і Савкіна?

Завдання 5.

Єлізаров з метою помсти своєму сусідові Хилюку запропонував Зиміну та Двірському вчинити крадіжку майна з квартири Хилюка. Він розповів їм про те,

де можуть знаходитися цінні речі, а також пообіцяв винагороду, якщо вони погодяться на крадіжку.

Зимін та Двірський погодилися із пропозицією Єлізарова і, дізнавшись про те, що в останнього є пістолет, попросили дати його «про всяк випадок». Єлізаров довго не погоджувався, але потім надав пістолет.

Зимін та Двірський обрали час, коли, на їх думку, господаря не було вдома, прийшли до квартири Хилюка, зламали двері й зібрали у чемодани цінні речі. Коли вони вже збиралися виходити з квартири, додому несподівано повернувся Хилюк. Злякавшись затримання та викриття, Зимін накинувся на Хилюка, намагаючись його задушити. В цей час Двірський дістав пістолет та вбив потерпілого.

Визначте форму співучасті та види співучасників злочину.

Завдання 6.

Демченко, Татарчук та Зуйко скориставшись уразливим станом потерпілих Іванової, Синцової, Шубіної, Дубиніної, Кропивницької завербували їх з метою експлуатації, а саме зайняття проституцією у м. Седльце Республіки Польща. Суд кваліфікував діяння зазначених осіб за ч. 2 ст. 149 КК (торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини, вчинена за попередньою змовою групою осіб), посилаючись на те, що Демченко не був знайомий з Зуйко, а це виключає стійкість об'єднання. Прокурор у касаційній скарзі поставив питання про перекваліфікацію діянь Демченка, Татарчука та Зуйкова на ч. 3 ст. 149 КК (торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини, вчинена організованою групою).

Встановіть у якій формі співучасті вчинено злочин. Обґрунтуйте позицію. Кваліфікуйте діяння Демченка, Татарчука та Зуйкова.

Список літератури:

1. Orlovskiy R. About the concept of criminal organization / R. Orlovskiy // Proceedings of the VI International Academic Congress «Fundamental and Applied Studies in EU and CIS Countries» (United Kingdom, Cambridge, England, 24–26 May 2016). Volume VI. «Cambridge University Press», 2016. – P. 448-453.
2. Us Olga Qualification of crimes committed in participation according Criminal Code of Ukraine / Olga Us // Australian Journal of Education and Science, «Sydney University Press». – 2016. – № 1 (17). – P. 341-347.
3. Бурчак Ф. Г. Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы / Ф. Г. Бурчак – К. : Вищ. шк., 1986. – 208 с.
4. Гуторова Н. А. Соучастие в преступлении по уголовному праву Украины: Уч. пособ. / Н. А. Гуторова – Х. : Рубикон, 1997. – 102 с.
5. Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації: Монографія. / Л. М. Демидова – Х. : Видавець ФО Вапнярчук Н. М., 2005. – 256 с.
6. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., переробл. і доповн. – Х. : Право, 2015. – 528 с.

7. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2015. – 680 с.

8. Кримінальний кодекс України. Наук.-практ. коментар : у 2-х т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с.

9. Кримінальний кодекс України. Наук.-практ. коментар : у 2-х т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, Т. 1 : Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 376 с.

10. Новицький Г. В. Поняття і форми співучасті у злочині за кримінальним правом України. / Г. В. Новицький – К. : Виц. шк., 2001. – 96 с.

11. Орловський Р. С. Організована група як форма співучасті / Р. С. Орловський // Актуальні проблеми держави і права. Зб. наук. праць. Вип. 72. – 2014. – С. 393-399.

12. Орловський Р. С. Вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб / Р. С. Орловський // Уч. зап. Таврич. нац. ун-та ім. В. И. Вернадского. Серія «Юридические науки». Том 27 (66). – № 1. – 2014. – С. 187-193.

13. Орловський Р. С. Иерархичность как признак преступной организации / Р. С. Орловський // Закон и жизнь: Междунар. научн.-практ. правовой журнал. – № 5/3 (269). – 2014. – С. 56-59.

14. Орловський Р. С. Історія розвитку кримінального законодавства про форми співучасті / Р. С. Орловський // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Х. : Право, 2014. – Вип. 27. – С. 39-49.

15. Орловський Р. С. Кримінально-правове значення форм співучасті / Р. С. Орловський // Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. – 2014. – № 25. – С. 218-222.

16. Орловський Р. С. О понятии предварительного сговора / Р. С. Орловський // «Правове забезпечення політики держави на сучасному етапі її розвитку»: Міжнар. наук.-практ. конф., м. Донецьк, 4-5 квітня 2014 р. – Д. : Східноукр. наук. юрид. організація, 2014. – С. 97-100.

17. Орловський Р. С. Організована злочинність і загальне поняття співучасті: деякі спірні питання / Р. С. Орловський // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених: Зб. наук. праць. Вип. 3 і 4 – Х. : Ун-т внутр. справ; «Основа», 1997. – С. 57-61.

18. Орловський Р. С. Устойчивость как признак организованной группы и преступной организации / Р. С. Орловський // Закон и жизнь: Междунар. научн.-практ. прав. журнал. – № 10/2 (262). – 2013. – С. 176-180.

19. Орловський Р. С. Формы соучастия в уголовном праве / Р. С. Орловський // Закон и жизнь: Междунар. научн.-практ. прав. журнал. – № 3/2 (267). – 2014. – С. 175-179.

20. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: постанова Пленуму Верховного

Суду України № 13 від 23 грудня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>. – Заголовок з екрана.

21. Ус О. В. Кваліфікація злочинів з урахуванням форм співучасті: аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України / О. В. Ус // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юридичні науки». – Вип. 2, том 4. – 2014. – С. 56-61.

22. Ус О. В. Правила кваліфікації злочинів, вчинених у співучасті // Вісн. Нац. акад. правов. наук України : зб. наук. пр. – Х. : Право, 2014. – № 1 (76). – С. 149-159.

Тема 4. Вчинення злочину двома чи більше особами за відсутності співучасті

1. Необережне співзаподіяння: поняття, наукові підходи щодо визначення, відмежування від співучасті у вчиненні злочину.

2. Посередня винність (посереднє заподіяння, посереднє спричинення шкоди): поняття, види, кримінально-правове значення.

3. Причетність до злочину: поняття, види, кримінально-правове значення.

Методичні рекомендації. Готуючись до заняття з цієї теми, необхідно з'ясувати, що термін «необережне співзаподіяння» став активно застосовуватися у кримінально-правовій доктрині (здебільшого у радянському кримінальному праві) з 60-х рр. ХХ століття. Водночас, слід звернути увагу, що серед науковців немає єдності думок щодо розуміння змісту поняття «необережне співзаподіяння». Так, на думку окремих вчених, «необережне співзаподіяння» охоплює лише ситуацію одночасного заподіяння шкоди з боку двох або більше суб'єктів, які діють на кшталт співвиконавців (якщо провести аналогію з інститутом співучасті), тобто спільними зусиллями (діяннями) вчиняють необережний злочин. У зв'язку із цим у науковій літературі розмежовують, з одного боку, необережне співзаподіяння, а з іншого – більш широке коло можливих ситуацій необережного заподіяння шкоди двома або більше суб'єктами.

Слід також з'ясувати поняття, види та кримінально-правове значення посередньої винності (посереднього заподіяння, посереднього спричинення шкоди). Необхідно звернути увагу, що відповідно до ч. 2 ст. 27 КК з об'єктивної сторони посередня винність полягає в тому, що посередній заподіювач своїми власними діяннями об'єктивну сторону складу злочину не виконує, а використовує для вчинення злочину іншу особу, яка відповідно до закону не підлягає кримінальній відповідальності за скоєне. Аналіз можливих ситуацій, за наявності яких особа не підлягає кримінальній відповідальності, свідчить, що посереднім заподіянням слід визнавати лише такі випадки, коли для вчинення злочину або участі у його вчиненні використовується особа, яка: а) не володіє ознаками суб'єкта злочину; б) діє невинувато; в) діє за наявності обставин, що виключають злочинність діяння. Необхідно ретельно проаналізувати та розкрити види та кримінально-правове значення посередньої винності.

Крім того, ретельному дослідженню підлягає питання причетності до злочину, а саме з'ясування її поняття, встановлення видів та кримінально-правового значення для відмежування від співучасті у злочині, кримінально-правової кваліфікації та призначення покарання. Доцільно проаналізувати положення частин 6 та 7 ст. 27 КК, приписи відповідних кримінально-правових норм Особливої частини КК, позиції, висловлені у доктрині кримінального права, та матеріали слідчо-судової практики для з'ясування змісту видів причетності до злочину та їх кримінально-правового значення, власне : а) заздалегідь не обіцяне переховування злочину; б) заздалегідь не обіцяне придбання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом; в) заздалегідь не обіцяне потурання злочину; г) неповідомлення про достовірно відомий підготовлюваний або вчинюваний злочин.

Практичне заняття (1 год.), колоквиум (1 год.)

Завдання 1.

Сурженко та Васильєв, порушуючи правила проведення робіт з підвищеною небезпекою, спільними діями скинули залізо-бетонну пліту з 8-го поверху будинку, що знаходився в стані будівництва. Внаслідок цього робітнику Покровському були спричинені тяжкі тілесні ушкодження.

Чи має місце співучасть у злочині. Як слід вирішити питання про відповідальність Сурженка та Васильєва?

Завдання 2.

Чоловік і дружина Назарови власним автомобілем вранці їхали на роботу. Боячись запізнитися, Назарова постійно докоряла чоловікові, що він повільно їде і закликала його їхати швидше. Зрештою, Назаров перевищив швидкість і на мокрому асфальті, не впоравшись з керуванням автомобілем, на повороті виїхав на тротуар і збив пішохода, заподіявши йому тяжкі тілесні ушкодження. При цьому він не передбачав можливості заподіяння таких наслідків, хоча повинен був і міг їх передбачити. Суд визнав Назарова виконавцем порушення правил безпеки дорожнього руху, яке заподіяло тяжке тілесне ушкодження (ч. 2 ст. 286 КК України), а Назарову – підбурювачем до цього злочину.

Чи правильним є рішення суду? Чи є ознаки співучасті в діяннях Назарових? Чи має місце в даній ситуації необережне співзаподіяння?

Завдання 3.

Кутафін, звільнившись з кримінально-виконавчої установи (виправної колонії), де відбував покарання за умисне вбивство, вирішив помститися Івтушку, який виступав у суді свідком і надав докладні показання про злочин, вчинений Кутафіним. З цією метою він підмовив 13-річного Сергія Жданенка вистрелити з рушниці в Івтушка, коли той буде повертатися додому. За це він пообіцяв подарувати хлопцеві мопед. Дочекавшись увечері

Івтушка, Сергій вистрелив у нього, спричинивши останньому тяжкі тілесні ушкодження.

Чи має місце співучасть у злочині? Як належить вирішити питання про відповідальність Кутафіна?

Завдання 4.

Федоренко залишила у Ситнікова на зберігання норкову шубу, пояснивши йому, що цю шубу для неї зняв з невідомої жінки її коханець Максим. Ситніков погодився. Через декілька днів Федоренко забрала шубу у Ситнікова.

Дайте юридичну оцінку діям Ситнікова.

Як би змінилася ситуація, якщо б Ситніков довідався про джерело походження шуби лише наступного дня, але вчинив так само?

Завдання 5.

Татубалін, Нікіфорук, Довлетов і Гаспарян, які за вироком суду відбували покарання у вигляді позбавлення волі, за попередньою змовою між собою викопали 20-метровий підкоп під зоною огороження і здійснили втечу з місця позбавлення волі.

Слідством було встановлено, що начальник охорони Обченко знав про злочинні наміри вказаних осіб, але ніяких дій на запобігання злочину не вчинив. Суд визнав його пособником злочину.

Чи вірне рішення суду?

Список додаткової літератури:

1. Бурчак Ф. Г. Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы / Ф. Г. Бурчак – К. : Вищ. шк., 1986. – 208 с.
2. Вереша Р. В. Співучасть у злочині : наук.-практ. посіб. – К. : Алеута, 2014. – 56 с.
3. Дрьомов С. Причетність до злочину : кримінально-правовий аспект / С. Дрьомов // Юридичний радник. – 2006. – № 2 (10). – С. 93-97.
4. Козлов А. П. Соучастие: традиции и реальность. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 362 с.
5. Кримінальний кодекс України. Наук.-практ. коментар : у 2-х т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, Т. 1 : Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 376 с.
6. Лемешко О. М. Кримінально-правова оцінка потурання вчиненню злочину. – Х. : ФІНН, 2003. – 160 с.
7. Харитоновна И. Р. Понятие неосторожного сопричинения по советскому уголовному праву / И. Р. Харитоновна // Проблемы совершенствования уголовного законодательства на современном этапе. Межвуз. сб. науч. тр. – Свердловск : Изд-во Свердловск. юрид. ин-та, 1985. – С. 123–132.

Тема 5. Загальні питання кримінальної відповідальності за злочин, вчинений у співучасті

1. Підстава кримінальної відповідальності співучасників.
2. Межі кримінальної відповідальності співучасників.
3. Вплив теорій співучасті у злочині на кримінально-правову кваліфікацію діянь співучасників.
4. Особливості кваліфікації діянь співучасників різних видів. Кваліфікація діянь співучасників при виконанні декількох ролей у спільному вчиненні злочину.

Методичні рекомендації. Готуючись до заняття з цієї теми, необхідно ретельно дослідити питання щодо підстави кримінальної відповідальності співучасників, оскільки вона кладеться в основу кримінально-правової кваліфікації діяння кожного зі співучасників. З'ясувати межі кримінальної відповідальності співучасників, в тому числі значення для кваліфікації діяння співучасника ознак, що характеризують особу окремого співучасника, та впливають на кваліфікацію злочину, а також значення інших обставин, що обтяжують відповідальність і передбачені у статтях Особливої частини КК як ознаки злочину, що впливають на кваліфікацію дій виконавця (ч. 3 ст. 29 КК). Встановити значення мотивів та цілей діянь співучасників злочину для кримінально-правової кваліфікації та призначення покарання. Дослідити вплив теорій співучасті у злочині на кримінально-правову кваліфікацію діянь співучасників. Проаналізувати особливості кваліфікації діянь співучасників різних видів. Дослідити проблему кваліфікації діянь співучасників при виконанні одним співучасником декількох ролей у спільному вчиненні злочину.

Завдання 2.

Підбурювач схилив до вбивства, не уточнивши способу його вчинення, а виконавець здійснив його з особливою жорстокістю (п. 4 ч. 2 ст. 115 К К) або способом, небезпечним для життя багатьох осіб (п. 5 ч. 2 ст. 115 К К)?

Як кваліфікувати дії підбурювача в такому випадку? Аргументуйте рішення.

Завдання 3.

Когер, керуючись мотивом помсти, замовив Іванову вчинити вбивство Скляра, запропонувавши йому грошову винагороду. Іванов, керуючись корисним мотивом вчинив вбивство Скляра.

Кваліфікуйте діяння Когера та Іванова. Обґрунтуйте значення мотивів та цілей співучасників для кваліфікації їх діянь при вчиненні злочину у співучасті.

Завдання 4.

Степашин та тринадцятирічний Карпов за попередньою змовою проникли до квартири Масліної, де в одній із кімнат знайшли золоті сережки, 3 тисячі гривень та 200 доларів США. Суд визнав Степашина виконавцем крадіжки, вчиненої за попередньою змовою групою осіб, та поєднаної з проникненням у житло, приміщення чи інше сховище.

Чи правильним є рішення суду? Обґрунтуйте своє рішення.

Завдання 5.

Санько, з метою помсти Рявкіну, запропонував Матюхіну за грошову винагороду вчинити вбивство Рявкіна. Після отримання згоди від Матюхіна на вчинення цього злочину, у Санька виник сумнів щодо можливості самостійного вчинення вбивства Матюхіним. У зв'язку з цим Санько вирішив разом із Матюхіним вчинити цей злочин, і свій намір вони довели до кінця. Суд визнав Санька виконавцем умисного вбивства, вчиненого за попередньою змовою групою осіб, і кваліфікував його діяння за п. 12 ч. 2 ст. 115 КК, а Матюхіна визнав виконавцем умисного вбивства з корисливих мотивів, вчиненого за попередньою змовою групою осіб, і кваліфікував його діяння за п. 6, 12 ч. 2 ст. 115 КК.

Чи правильне рішення прийняв суд? Обґрунтуйте свою позицію (рішення).

Завдання 6.

Марченко створив злочинну організацію з метою вчинення розбійних нападів, до якої залучив Резникова, Лук'янова, Стовбура та Мілюкова. Протягом червня-серпня 2016 року Марченком, Резниковим, Лук'яновим, Стовбуром та Мілюковим було вчинено декілька розбійних нападів. Одного разу Резников, Лук'янов, Стовбур та Мілюков вирішили вчинили зґвалтування Зозулі та реалізували свій злочинний намір.

Кваліфікуйте діяння Марченка. Обґрунтуйте своє рішення. Доведіть, чи підлягає Марченко кримінальній відповідальності за зґвалтування.

Список літератури:

1. Us Olga Qualification of crimes committed in participation according Criminal Code of Ukraine / Olga Us // Australian Journal of Education and Science, «Sydney University Press». – 2016. – № 1(17). – Р. 341-347.
2. Бурчак Ф. Г. Соучастие : социальные, криминологические и правовые проблемы / Ф. Г. Бурчак. – К. : Вищ. шк., 1986. – 208 с.
3. Гуторова Н. А. Соучастие в преступлении по уголовному праву Украины : Уч. пособ. / Н. А. Гуторова. – Х. : Рубикон. – 1997. – 102 с.
4. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., переробл. і доповн. – Х. : Право, 2015. – 528 с.
5. Кримінальний кодекс України. Наук.-практ. коментар : у 2-х т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, Т. 1 : Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 376 с.
6. Орловський Р. С. Диференціація кримінальної відповідальності при співучасті / Р. С. Орловський // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Х. : Право, 2013. – Вип. 26. – С. 53-63.
7. Орловський Р. С. Вчинення злочину групою осіб, групою осіб за попередньою змовою та організованою групою як кваліфікуюча ознака конкретного складу злочину / Р. С. Орловський // Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали міжнар.

наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 4-5 квітня 2014 р. – Дніпропетровськ : ГО «Правовий світ», 2014. – С. 124-126.

8. Орловський Р. С. До питання про підстави кримінальної відповідальності співучасників / Р. С. Орловський // Теоретичні та прикладні проблеми кримінального права України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Луганськ 20 – 21 травня 2011 р. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – С. 373-377.

9. Орловський Р. С. Питання кваліфікації злочинів вчинених за попередньою змовою групою осіб / Р. С. Орловський // Правовые реформы в постсоветских странах: достижения и проблемы : материалы междунар. науч.-практ. конф. (2014; Кишинэу). – Кишенев : Iulian, 2014 (Tipogr. «Catetea de Sus»). – С. 266-267.

10. Орловський Р. С. Підстава кримінальної відповідальності за співучасть у злочині / Р. С. Орловський // Правова держава : історія, сучасність та перспективи формування в Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Ужгород, 28 лютого – 1 березня 2014 р. – Херсон : Вид. дім «Гельветика», 2014. – С. 184-186.

11. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 23 грудня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>. – Заголовок з екрана.

12. Ус О. В. Відповідальність за підбурювання до злочину : Навч. посіб. / О. В. Ус. – Х. : Право, 2008. – 60 с.

13. Ус О. В. Врахування мотиву та мети діяння співучасника при кваліфікації злочину / О. В. Ус // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Ужгород, 28 лютого – 01 березня 2014 р. – Херсон : Вид. дім «Гельветика», 2014. – С. 187-190.

14. Ус О. В. Кваліфікація злочинів з урахуванням форм співучасті: аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України / О. В. Ус // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юридичні науки». – Вип. 2, том 4. – 2014. – С. 56-61.

15. Ус О. В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину: Монографія / О. В. Ус. – Харків: Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2007. – 264 с.

16. Ус О. В. Правила кваліфікації злочинів, вчинених у співучасті / О. В. Ус // Вісн. Нац. акад. правов. наук України : зб. наук. пр. – Х. : Право, 2014 – № 1 (76). – С. 149-159.

Тема 6. Спеціальні питання кримінальної відповідальності за злочин, вчинений у співучасті

1. Спеціальні питання кримінальної відповідальності за злочин, вчинений у співучасті: поняття, види і значення для кримінально-правової кваліфікації та призначення покарання.

2. Кримінальна відповідальність за злочин, вчинений у співучасті, з урахуванням положень кримінального закону щодо його чинності в часі, просторі та за колом осіб.

3. Кримінальна відповідальність за незакінчений злочин, вчинений у співучасті. Особливості кримінальної відповідальності за незакінчений злочин, вчинений у співучасті, при добровільній відмові співучасника. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності співучасників, передбачені у нормах Особливої частини КК.

4. Кримінальна відповідальність за злочин зі спеціальним суб'єктом, вчинений у співучасті.

5. Кримінальна відповідальність за одиничний ускладнений злочин, вчинений у співучасті (триваючий, продовжуваний, складений та злочин, що кваліфікується за наслідками).

6. Кримінальна відповідальність за злочин, вчинений у співучасті, за наявності фактичної помилки співучасника.

7. Кримінальна відповідальність за злочин, вчинений у співучасті, за наявності ексцесу співучасника.

8. Кримінальна відповідальність за злочин, вчинений у співучасті, за наявності невдалого діяння співучасника (невдале організаторство, невдале підбурювання, невдале пособництво).

9. Кримінальна відповідальність за так звані «спеціальні» види організаторства, підбурювання, пособництва, передбачені в Особливій частині КК.

Методичні рекомендації. Готуючись до заняття з цієї теми, необхідно ретельно дослідити спеціальні питання кримінальної відповідальності за злочин, вчинений у співучасті, а саме: з'ясувати їх поняття, види та значення для кримінально-правової кваліфікації та призначення покарання. Проаналізувати особливості кримінальної відповідальності за злочин, вчинений у співучасті, з урахуванням положень кримінального закону щодо його чинності в часі, просторі та за колом осіб (статті 4-8 КК). Дослідити питання кримінальної відповідальності за незакінчений злочин, вчинений у співучасті (статті 13-16 КК), встановити правила кваліфікації діянь співучасників при вчиненні незакінченого злочину (ст. 16 КК). З'ясувати особливості кримінальної відповідальності за незакінчений злочин, вчинений у співучасті, при добровільній відмові співучасника (статті 17, 31 КК). Проаналізувати спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності співучасників, передбачені у нормах Особливої частини КК (приміром, ч. 2 ст. 255, ч. 6 ст. 258, ч. 2 ст. 258-3, ч. 4 ст. 258-5, ч. 6 ст. 260 КК, тощо). Дослідити проблеми кримінальної відповідальності за злочин зі спеціальним суб'єктом, вчинений у співучасті. Проаналізувати питання можливості співвиконавства у злочині зі спеціальним суб'єктом особи, яка не володіє ознаками спеціального суб'єкта злочину (частини 2-4 ст. 18 КК). З'ясувати особливості кримінальної відповідальності за одиничний ускладнений злочин, вчинений у співучасті (триваючий, продовжуваний, складений та злочин, що кваліфікується за наслідками). Дослідити питання кримінальної відповідальності за злочин, вчинений у співучасті, за наявності фактичної помилки співучасника (помилка в об'єкті та предметі складу злочину, помилка в особі потерпілого, помилка в характері діяння, помилка у розвитку причинного зв'язку, тощо). Проаналізувати питання

кримінальної відповідальності за злочин, вчинений у співучасті, за наявності ексцесу співучасника. Встановити правила кримінально-правової кваліфікації діянь співучасників за наявності різних видів ексцесу співучасника. З'ясувати питання кримінальної відповідальності за злочин, вчинений у співучасті, за наявності невідлого діяння співучасника (невдале організаторство, невідале підбурювання, невідале пособництво). Вивчити поняття «невдале організаторство», «невдале підбурювання», «невдале пособництво». Встановити правила кримінально-правової кваліфікації неведалих діянь організатора, підбурювача, пособника. Проаналізувати питання кримінальної відповідальності за так звані «спеціальні» види організаторства, підбурювання, пособництва, передбачені в Особливій частині КК (приміром, п. 11 ч. 2 ст. 115, ст. 256, ст. 258-3, ст. 258-4, ст. 258-5, ст. 304, ст. 332, ст. 370 КК, тощо).

Завдання 5.

Шістнадцятирічний Олексій Захарченко разом із своїм повнолітнім братом Ростиславом домовилися вчинити крадіжку з квартири сусідки. Вони проникли до квартири потерпілої і зібрали найбільш цінні речі.

Після цього Ростислав поніс вилучене додому, а Олексій залишився в квартирі, знайшов папір і підпалив його. Внаслідок пожежі були знищені всі інші речі у квартирі потерпілої.

Визначте форму співучасті та види співучасників. Як слід вирішити питання про відповідальність Ростислава та Олексія Захарченків за вчинення крадіжки та знищення майна? Кваліфікуйте діяння Ростислава та Олексія Захарченків.

Завдання 6.

Портнов запропонував Лірнику вчинити крадіжку майна з продовольчого магазину. Він запевняв Лірника, що підстав для побоювання немає, оскільки магазин знаходиться у такому місці, де ввечері людей дуже мало, а відділення поліції розташоване далеко від нього. Проте Лірник, боячись відповідальності, не погодився на пропозицію Портного.

Дайте правову оцінку діянням Портного та Лірника. Чи є в даному випадку співучасть у злочині? Чи можна визнати відмову Лірника добровільною відмовою від вчинення злочину?

Завдання 7.

Петренко схилила Іванову вчинити вбивство новонародженої дитини останньої. Одразу після пологів Іванова реалізувала намір на вчинення вбивства своєї новонародженої дитини. Суд встановив наявність співучасті у злочині зі спеціальним суб'єктом і визнав Петренко підбурювачем до вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини та кваліфікував її діяння за ч. 4 ст. 27, ст. 117 КК, а Іванову визнав виконавцем вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини та кваліфікував її діяння за ст. 117 КК.

Чи правильне рішення прийняв суд? Ретельно аргументуйте свою відповідь.

Завдання 8.

Директор підприємства Кудрявцев, довіряючи головному бухгалтерові Хегай, підписував документи податкової звітності без їх перевірки.

Дізнавшись про це, начальник відділу збуту Берзін підмовив Хегай внести завідомо неправдиві відомості до документів податкової звітності, що призвело б до ненадходжень у бюджет коштів, що дорівнюють 1500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. При цьому він повідомив, що у нього є «надійні» люди у Головному управлінні Державної фіскальної служби у Харківській області, які допоможуть залагодити «проблемні питання», у разі їх виникнення. Хегай спочатку погодилася, але потім, злякавшись відповідальності, внесла до документів податкової звітності справжні відомості, а про наміри Берзіна повідомила у правоохоронні органи.

Вирішіть питання про відповідальність вказаних осіб. Укажіть форму співучасті та види співучасників. Чи можна в даному випадку говорити про добровільну відмову співучасника?

Завдання 9.

Назаренко запропонував своєму знайомому Мельнику «дістати» через працівника поліції за незаконну винагороду посвідчення на право керувати транспортним засобом, але останній від пропозиції відмовився. Суд припинив кримінальне провадження щодо Назаренка за відсутності складу злочину у діянні останнього.

Чи правильним є рішення суду? Аргументуйте своє рішення.

Список літератури:

1. Аветисян С. С. Соучастие в преступлениях со специальным составом : Монография. / С. С. Аветисян. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2004. – 467 с.
2. Бурчак Ф. Г. Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы / Ф. Г. Бурчак – К. : Вищ. шк., 1986. – 208 с.
3. Гуторова Н. А. Соучастие в преступлении по уголовному праву Украины: Уч. пособ. / Н. А. Гуторова – Х. : Рубикон, 1997. – 102 с.
4. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., переробл. і доповн. – Х. : Право, 2015. – 528 с.
5. Кримінальний кодекс України. Наук.-практ. коментар : у 2-х т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, Т. 1 : Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 376 с.
6. Орловський Р. С. Кваліфікація невдалої співучасті у злочині: теоретичний та практичний аспекти проблеми / Орловський Р. С. // Актуальні проблеми кримінальної відповідальності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10-11 жовт. 2013 р. – Х. : Право, 2013. – С. 135-139.
7. Орловський Р. С. Кримінальна відповідальність за невдалу співучасть / Р. С. Орловський // [Вісн. Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. № 1082. Серія : Право.](#) – Вип. № 16 – Х. : ХНУ, 2013. – С. 138-141.

8. [Орловський Р. С.](#) Особливості добровільної відмови виконавця злочину / Р. С. Орловський // [Вісн. Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія : Право.](#) – 2015. – Вип. 20. – С. 158-163.
9. Орловський Р. С. Особливості добровільної відмови при пособництві / Р. С. Орловський // Проблеми законності : Респ. міжвідом. наук. зб. Вип. 37. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 1999. – С. 189-193.
10. Орловський Р. С. Поняття і значення ексцесу співучасника / Р. С. Орловський // Наук. вісн. Міжнар. гуманіст. ун-ту. Серія «Юриспруденція». – 2015. – № 15. – С. 105–108.
11. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 23 грудня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>. – Заголовок з екрана.
12. Ус О. В. Відповідальність за підбурювання до злочину: Навч. посіб. / О. В. Ус. – Х. : Право, 2008. – 60 с.
13. Ус О. В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину: Монографія. / О. В. Ус. – Х. : Видавець ФО-П Вапнярчук Н. М., 2007. – 264 с.
14. Ус О. В. Підбурювання до злочину та ексцес співучасника / О. В. Ус // Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. Вип. 71. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2005. – С. 125–130.
15. Ус О. В. Правила кваліфікації злочинів, вчинених у співучасті / О. В. Ус // Вісн. Нац. акад. правов. наук України : зб. наук. пр. – Х. : Право, 2014 – № 1 (76). – С. 149-159.
16. Ус О. В. Спеціальні правила кваліфікації діянь співучасників: аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України / О. В. Ус // Право і суспільство. – 2014. – № 6-1. – С. 315-321.

Тема 7. Призначення покарання за злочин, вчинений у співучасті

1. Спеціальні засади (правила) призначення покарання: поняття, види кримінально-правове значення.
2. Призначення покарання за злочин, вчинений у співучасті: законодавча регламентація, судові тлумачення, проблеми застосування ч. 4 ст. 68 КК.
3. Характер участі співучасника у злочині та ступінь участі співучасника у злочині: визначення поняття, співвідношення понять, проблеми встановлення.
4. Призначення покарання за злочин, вчинений співучасті без розподілу ролей (співвиконавство, співвинність).
5. Призначення покарання за злочин, вчинений у співучасті з розподілом ролей (складна співучасть).

Методичні рекомендації. Готуючись до заняття з цієї теми, необхідно дослідити поняття, види та значення спеціальних засад (правил) призначення покарання та їх співвідношення з загальними засадами призначення

покарання (ст. 65 КК). Слід також проаналізувати законодавчу регламентацію призначення покарання за злочин, вчинений у співучасті (ч. 4 ст. 68 КК), встановити критерії (правила), якими повинен керуватися суд при призначенні покарання за злочин, вчинений у співучасті, з'ясувати їх зміст та співвідношення. Дослідити пропозиції, що висловлюються у науковій літературі, щодо встановлення формального критерію призначення покарання співучасникам різних видів (приміром, у 1916 р. Н. Д. Оранжерєєв зробив спробу розробити математичні методи співрозмірності злочину та покарання, розробивши спеціальні коефіцієнти покарання співучасникам: коефіцієнт виконавця – 1,0; підбурювача – 0,9; приховувача (пособника) – 0,75) та доцільності їх закріплення у КК України. Проаналізувати зміст поняття «характер участі співучасника у злочині» та його значення для призначення покарання співучаснику. Встановити зміст поняття «ступінь участі співучасника у злочині» та його значення для призначення покарання співучаснику. З'ясувати питання щодо призначення покарання за злочин, вчинений у співучасті без розподілу ролей (співвиконавство, співвинність). Особливу увагу необхідно приділити питанню призначення покарання за злочин, вчинений у співучасті з розподілом ролей (складна співучасть). Необхідно також дослідити постанову Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 р. № 7 щодо судового тлумачення призначення покарання за злочин, вчинений у співучасті. Доцільно також проаналізувати положення інших постанов Пленуму Верховного Суду України щодо судового тлумачення питання призначення покарання за злочин, вчинений у співучасті.

Завдання 1.

Проаналізуйте положення постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 р. № 7 та встановіть чи надані судові роз'яснення щодо призначення покарання співучасникам злочину. Висловіть свою позицію щодо цього питання.

Завдання 3.

Відповідно до п. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 р. № 7 «визначаючи *ступінь тяжкості* вчиненого злочину, суди повинні виходити з класифікації злочинів, а також із особливостей конкретного злочину й обставин його вчинення, до числа яких належить і *роль кожного зі співучасників*, якщо злочин вчинено групою осіб».

Висловіть свою позицію щодо наведеного судового тлумачення, а саме: обґрунтуйте чи впливає роль конкретного співучасника на ступінь тяжкості вчиненого злочину, з урахуванням того, що ступінь тяжкості є одним з критеріїв третьої загальної засади призначення покарання (п. 3 ч. 1 ст. 65 КК). Призначення ж покарання за злочин, вчинений у співучасті, відноситься до спеціальних засад (правил) його призначення.

Завдання 4.

Відповідно до ч. 4 ст. 68 КК при призначенні покарання співучасникам злочину суд, керуючись положеннями статей 65-67 КК, враховує: а) характер та б) ступінь участі кожного з них у вчиненні злочину.

Встановіть, що слід розуміти під характером участі у вчиненні злочину та ступенем участі у вчиненні злочину. З'ясуйте співвідношення наведених понять.

Завдання 5.

Сформулюйте критерії за якими, на Ваш погляд, необхідно (доцільно) оцінювати ступінь участі підбурювача у спільному вчиненні злочину.

Список додаткової літератури:

1. Бурчак Ф. Г. Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы / Ф. Г. Бурчак. – К. : Виц. шк., 1986. – 208 с.
2. Гуторова Н. А. Соучастие в преступлении по уголовному праву Украины: Уч. пособ. / Н. А. Гуторова. – Х. : Рубикон. – 1997. – 102 с.
3. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2015. – 528 с.
4. Кримінальний кодекс України. Наук.-практ. коментар : у 2-х т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, Т. 1 : Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 376 с.
5. Орловський Р. С. Вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою або організованою групою як обставина, що обтяжує покарання / Р. С. Орловський // Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у ХХІ столітті: матеріали Всеукраїн. наук.-практ. конф., м. Одеса, 4 квітня 2014 року / відп. ред. Т. С. Ківалова; ред. кол. : А. Ф. Крижановський, В. Д. Берназ, В. М. Дрьомін, О. С. Кізлова та ін. – Одеса : Міжнар. гуманітар. ун-ет, 2014. – С. 189-193.
6. Про практику призначення судами кримінального покарання : постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 24 жовтня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>. – Заголовок з екрана.
7. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями : постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 23 грудня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>. – Заголовок з екрана.
8. Ус О. В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину: Монографія / О. В. Ус – Харків: Видавець ФО-П Вапнярчук Н. М., 2007. – 264 с.
9. Ус О.В. Відповідальність за підбурювання до злочину: Навч. посіб. / О. В. Ус– Х. : Право, 2008. – 60 с.
- 10.

Тема 8. Співучасть у злочині в роз'ясненнях Пленуму Верховного Суду України

1. Судове тлумачення закону про кримінальну відповідальність: поняття, види, значення.
2. Види співучасників, їх ознаки та розмежування у судовому тлумаченні.
3. Форми співучасті, їх ознаки та розмежування у судовому тлумаченні.
4. Загальні та спеціальні питання кримінальної відповідальності за злочин, вчинений у співучасті, у судовому тлумаченні.
5. Кваліфікації злочинів, вчинених різними об'єднаннями співучасників, у судовому тлумаченні: підходи, проблеми, неузгодженості, шляхи вирішення.

Методичні рекомендації. Готуючись до заняття з цієї теми, необхідно ретельно дослідити питання судового тлумачення закону про кримінальну відповідальність, а саме: поняття судового тлумачення, його види та значення. Слід проаналізувати положення статей 458 та 445 Кримінального процесуального кодексу України щодо значення висновку Верховного Суду України щодо застосування норми права. Для підготовки до відповіді на інші питання, зазначені у плані, необхідно окрім вивчення матеріалу, викладеного у лекціях та рекомендованій літературі, дослідити відповідні постанови Пленуму Верховного Суду України, а саме: 1) постанову Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13; 2) абзаци 1 і 2 п. 3; абз. 1 п. 4; абз. 3 п. 13; абзаци 1, 5, 6, 7, 8 п. 15; абзаци 1, 2, 3, 4 п. 16; абз. 6 п. 17 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2; 3) п. 9 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил» від 3 червня 2005 р. № 8; 4) абз. 1 п. 9; абзаци 1 та 2 п. 10; абзаци 1, 2, 3 та 4 п. 18 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про деякі питання застосування законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів» від 8 жовтня 2004 р. № 15; 5) абзаци 1 та 3 п. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» від 26 грудня 2003 р. № 15; 6) абз. 4 п. 5, п. 6, абзаци 2 та 3 п. 7 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» від 27 лютого 2004 р. № 2; 7) п. 6, п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хуліганство» від 22 грудня 2006 р. № 10; 8) абз. 2 п. 9; п. 11; абз. 3 п. 12; абзаци 1, 2 п. 15; абзаци 1, 2 та 3 п. 16; п. 19; абзаци 1, 2 п. 23 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хабарництво» від 26 квітня 2002 р. № 5; 9) абзаци 1, 2,

3, 4, 5 п. 9 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості» від 30 травня 2008 р. № 5; 10) абз. 2, п. 18; абз. 2 п. 21; абзаци 1, 2, 3, 4 п. 24 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 р. № 10.

Завдання 1.

У абз. 1 п. 9 постанови «Про деякі питання застосування законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів» від 8 жовтня 2004 р. № 15 Пленум Верховного Суду України зазначив, що «дії керівників підприємств, установ, організацій, які віддали підлеглим службовим особам наказ, вказівку, розпорядження підписати чи подати до податкових органів недостовірні (фальсифіковані) звіти, баланси, декларації, розрахунки або не сплачувати податки, збори, інші обов'язкові платежі взагалі чи сплатити їх не в повному обсязі, а також дії службових осіб, які виконали такі незаконні наказ, вказівку чи розпорядження, мають кваліфікуватися за ст. 212 КК як дії виконавців цього злочину, вчиненого за попередньою змовою групою осіб».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Сформулюйте правила кваліфікації діянь зазначених співучасників.

Завдання 2.

Відповідно до п. 9 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил» від 3 червня 2005 р. № 8 (з подальшими змінами та доповненнями) «контрабанда вважається вчиненою за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 201 КК) тоді, коли в її здійсненні брали участь декілька осіб (дві і більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне її вчинення. Кожна з таких осіб, незалежно від того, яку роль вона виконувала, несе відповідальність за ч. 2 ст. 201 КК як співвиконавець. У разі, коли особа вчинила контрабанду у співучасті з організатором, підбурювачем, пособником, зазначена кваліфікуюча ознака відсутня».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Сформулюйте правила кваліфікації діянь зазначених співучасників.

Завдання 3.

Відповідно до абз. 6 п. 15 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2 «якщо замовник, який не є співвиконавцем убивства, керувався корисливими, а виконавець – іншими мотивами, дії замовника кваліфікуються за відповідною частиною ст. 27, пунктами 6 і 11 ч. 2 ст. 115 КК».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Сформулюйте правила кваліфікації діянь зазначених співучасників.

Список додаткової літератури:

1. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з

кримінальних справ (1973–2011 рр.) : станом на 26 вересня 2011 р. / уклад. : Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна, В. І. Тютюгін. – Х. : Право, 2011. – 456 с.

2. Постанови Пленуму, узагальнення судової практики, інформаційні листи Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011-2013) / упоряд. Ю. І. Руснак. – К. : Центр учб. літ-ри, 2013. – 548 с.

3. Постанови, узагальнення судової практики, правові висновки Верховного Суду України у справах кримінальної юрисдикції (2011-2013) / упоряд. Ю. І. Руснак. – К. : Центр учб. літ-ри, 2013. – 712 с.

4. Правила кримінально-правової кваліфікації у постановках Пленуму Верховного Суду України : практ. посіб. – Х. : Вид-во «Фінарт», 2012. – 196 с.

5. Практика судів України з кримінальних справ (2006–2007) / уклад. : В. В. Сташис, В. І. Тютюгін; за заг. ред. В. В. Сташиса. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 880 с.

6. Практика судів України з кримінальних справ (2008–2011) / уклад. В. І. Тютюгін; за заг. ред. В. Я. Тація. – Х. : Одіссей, 2011. – 568 с.

7. Практика судів України з кримінальних справ (2009-2011) / уклад. В. І. Тютюгін; за заг. ред. В. Я. Тація. – Вид. 2-ге, допов. – Х. : Одіссей, 2012. – 504 с.

8. Практика судів України з кримінальних справ (2012–2013) / уклад. В. І. Тютюгін; за заг. ред. В. Я. Тація. – Х. : Право, 2014. – 704 с.

9. Практика судів України з кримінальних справ (2014–2015) / уклад. В. І. Тютюгін; за заг. ред. В. Я. Тація. – Х. : Право, 2016. – 800 с.

10. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність : постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 27 квітня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04>. – Заголовок з екрана.

11. Про практику призначення судами кримінального покарання : постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 24 жовтня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>. – Заголовок з екрана.

12. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями : постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 23 грудня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>. – Заголовок з екрана.

13. Судова практика Верховного Суду України у кримінальних справах за 2008-2009 роки / За ред. П. П. Пилипчика. – К. : Істина, 2011. – 736 с.

14. Судова практика Верховного Суду України у кримінальних справах за 2010 рік : Офіційне видання / За ред. П. П. Пилипчика. – К. : Істина, 2012. – 608 с.

15. Узагальнення практики розгляду кримінальних справ про злочини, вчинені організованими групами або злочинними організаціями створення

злочинної організації або сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності за 2013 – 2014 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pla.court.gov.ua/sud1690/20/uzagal_sud_prakt/uzagalnennya_praktuku_rozglyadu_kriminal/. – Заголовок з екрана.

16. Ус О. В. Кваліфікація злочинів з урахуванням форм співучасті: аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України / О. В. Ус // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юридичні науки». – Вип. 2, том 4. – 2014. – С. 56-61.

17. Ус О. В. Спеціальні правила кваліфікації діянь співучасників: аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України // Право і суспільство. – 2014. – № 6-1. – С. 315-321.

18. Ус О. В. Інтерпретаційна практика кваліфікації злочинів, вчинених у співучасті // Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрямки його вдосконалення: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10-11 жовт. 2014 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2014. – С. 120-122.

Тема 9. Особливості кваліфікації співучасті в окремих видах злочинів, передбачених Особливою частиною КК

1. Особливості кваліфікації співучасті у злочинах проти життя та здоров'я особи.

2. Особливості кваліфікації співучасті у злочинах проти власності.

3. Особливості кваліфікації співучасті у злочинах проти громадської безпеки.

4. Особливості кваліфікації співучасті у злочинах проти громадського порядку та моральності.

Методичні рекомендації. Готуючись до заняття з цієї теми, необхідно дослідити особливості конструкції складів умисних злочинів проти життя та здоров'я особи, проти власності, проти громадської безпеки, проти громадського порядку та моральності. Встановити значення співучасті для кваліфікації таких злочинів та призначення покарання за їх вчинення. Слід також проаналізувати законодавчу регламентацію кваліфікуючих (особливо кваліфікуючих) ознак відповідних складів злочинів, що характеризують його вчинення у співучасті, з'ясувати їх співвідношення та окремі прогалини й недоліки регламентації. Особливу увагу необхідно приділити питанню співвідношення та розмежування форм співучасті, що передбачені у кримінально-правовій нормі як обов'язкові або кваліфікуючі (особливо кваліфікуючі) ознаки складів відповідних злочинів. Доцільно також встановити значення видів та форм співучасті для кваліфікації відповідних злочинів, вчинених у співучасті.

Крім того, необхідно проаналізувати положення постанов Пленуму Верховного Суду України щодо особливостей кваліфікації окремих видів

злочинів, вчинених у співучасті, а саме: а) «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13; б) «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2; в) «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 р. № 10; г) «Про судову практику в справах про хуліганство» від 22 грудня 2006 р. № 10; д) «Про застосування законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» № 2 від 27 січня 2004 р. № 2.

Завдання 1.

Відповідно до абз. 1 п. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2 «дії осіб, які безпосередньо брали участь у позбавленні життя потерпілого або заподіянні шкоди його здоров'ю, потрібно кваліфікувати за статтями КК, що передбачають відповідальність за умисне вбивство чи умисне заподіяння шкоди здоров'ю, а дії організаторів, підбурювачів і пособників, які не були співвиконавцями злочинів, – *за тими ж статтями* з посиланням на відповідну частину ст. 27 КК».

Згідно з абз. 6 п. 15 зазначеної постанови «якщо замовник, який не є співвиконавцем убивства, керувався корисливими, а виконавець – іншими мотивами, дії замовника кваліфікуються за відповідною частиною ст. 27, пунктами 6 і 11 ч. 2 ст. 115 КК».

Проаналізувавши положення частин 1, 2 та 3 ст. 29 КК, висловіть думку щодо наведених судових рекомендацій кваліфікації діянь співучасників злочину.

Завдання 2.

Відповідно до абзаців 1 та 2 п. 16 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2 «вчиненим за попередньою змовою групою осіб (п. 12 ч. 2 ст. 115 КК) умисне вбивство вважається тоді, коли в позбавленні потерпілого життя брали участь декілька осіб (дві і більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його виконання». «За цей злочин несуть відповідальність і ті особи, котрі хоча й не вчинювали дій, якими безпосередньо була заподіяна смерть потерпілому, але будучи об'єднаними з іншими співвиконавцями вбивства єдиним умислом, спрямованим на позбавлення потерпілого життя, виконали хоча б частину того обсягу дій, який група вважала необхідним для реалізації цього умислу. З урахуванням конкретних обставин справи та змісту спільного умислу осіб, що вчинюють убивство за попередньою змовою, до таких дій належать: застосування на початку нападу насильства щодо потерпілого з метою приведення його у безпорадний стан з тим, щоб інший співучасник, скориставшись таким станом, заподіяв потерпілому смерть; подолання опору потерпілого з метою полегшити заподіяння йому смерті іншим

співучасником; усунення певних перешкод, що в конкретній ситуації заважають іншій особі заподіяти потерпілому смерть або істотно ускладнюють це; надання особі, яка згідно з домовленістю заподіє смерть потерпілому, конкретної допомоги під час учинення вбивства (у вигляді порад, передачі зброї тощо); ведення спостереження за потерпілим, іншими особами чи обстановкою безпосередньо перед убивством або під час його вчинення з метою забезпечити реалізацію спільного умислу тощо».

Згідно з абз. 4 п. 16 наведеної постанови «умисне вбивство, вчинене організованою групою, також кваліфікується за п. 12 ч. 2 ст. 115 КК».

Висловіть думку щодо наведеного судового тлумачення п. 12 ч. 2 ст. 115 КК. Встановіть, чи можливо вчинити умисне вбивство за попередньою змовою групою осіб (п. 12 ч. 2 ст. 115 КК) у співучасті з розподілом ролей (приміром, за наявності підбурювача та виконавця злочину).

Завдання 3.

Відповідно до абз. 5 п. 15 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2 «замовник умисного вбивства залежно від конкретних обставин справи повинен визнаватись або підбурювачем, або організатором злочину (якщо тільки він не є його співвиконавцем). Його дії належить кваліфікувати за відповідною частиною ст. 27, п. 11 ч. 2 ст. 115 КК, а за наявності до того підстав – і за іншими пунктами цієї статті (наприклад, за п. 6 – якщо виконавець позбавив особу життя з метою одержання вигод матеріального характеру, за п. 12 – коли вбивство було замовлено групі осіб). Дії замовника умисного вбивства, який одночасно був і співвиконавцем цього злочину, кваліфікуються за пунктами 11 і 12 ч. 2 ст. 115 КК як умисне вбивство, вчинене на замовлення за попередньою змовою групою осіб, а за наявності до того підстав – і за іншими пунктами цієї статті».

Висловіть думку щодо наведеної судової рекомендації кваліфікації діянь співучасників злочину.

Завдання 5.

Смирнова одночасно зустрічалася із Асеєвим та Ковалем. Останній, дізнавшись про це, вирішив вбити Асеєва. Для цього Коваль передав заряджену бойовим патроном мисливську рушницю своєму знайомому Сурову і, запевнивши його, що рушниця заряджена холостими патронами, попросив вистрелити в Асеєва з метою залякування. На питання Сурова, чому він сам не хоче налякати Асеєва, Коваль відповів, що у нього болить рука. Суров, виконуючи прохання Ковалья, з близької відстані вистрелив у Асеєва і вбив його.

Встановіть, чи має місце співучасть у злочині. Кваліфікуйте діяння Ковалья та Сурова. Аргументуйте відповідь.

Завдання 6.

Обченко та Заремба під час бійки з Пилипенком спричинили останньому численні тілесні ушкодження голови, обличчя та тулуба. Внаслідок отриманих ушкоджень Пилипенко через два тижні помер.

Кваліфікуйте діяння Обченка та Заремби. Аргументуйте свою відповідь.

Завдання 7.

Петров, Вінник, Єгізаров та Зойченко за ініціативи Хом'яка зорганізувалися в озброєне злочинне об'єднання з метою вчинення нападів на осіб, які займалися незаконним обігом наркотичних засобів. Відповідно до плану дій злочинного об'єднання Хом'як повинен був знаходити об'єкти нападів (потерпілих). Петров, підробивши службове посвідчення та спеціальний жетон поліцейського, повинен був видавати себе за останнього. Крім того, Петров разом з Вінником повинні були безпосередньо вчиняти напади, а Єгізаров та Зойченко повинні були забезпечити учасників злочинного об'єднання транспортом, а також збувати предмети, здобуті злочинним шляхом. За таким планом учасники злочинного об'єднання здійснили напад на Шуляка з метою заволодіння його майном, із застосуванням насильства, небезпечного для життя потерпілого.

Кваліфікуйте діяння Петрова, Вінника, Єгізарова, Зойченка та Хом'яка.

Список додаткової літератури:

1. Антонюк Н. О. Кримінально-правова охорона власності : навч. посіб. / Н. О. Антонюк. – Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. – 514 с.
2. Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації : Монографія / Л. М. Демидова. – Х. : Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2005. – 256 с.
3. Кваліфікація злочинів : навч. посіб. / Г. М. Анісімов, О. О. Володіна, І. О. Зінченко та ін.; за ред. М. І. Панова. – Х. : Право, 2016. – 356 с.
4. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів проти особи та її власності / М. Й. Коржанський. – К. : Юрінком, 1996. – 144 с.
5. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., переробл. і доповн. – Х. : Право, 2015. – 528 с.
6. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2015. – 680 с.
7. Кримінальний кодекс України. Наук.-практ. коментар : у 2-х т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, Т. 1 : Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 376 с.

8. Кримінальний кодекс України. Наук.-практ. коментар : у 2-х т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с.

9. Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи : Матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 22-23 квіт. 2004 р.) / ред-кол. : В. В. Сташис (голов. ред.) та ін. – К.-Х. : Юрінком Інтер, 2004. – 260 с.

10. Матышевский П. С. Преступления против собственности и смежные с ними преступления / П. С. Матышевский. – К. : Юрінком, 1996. – 240 с.

11. Про застосування законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність : постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 27 січня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04>. – Заголовок з екрана.

12. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 23 грудня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>. – Заголовок з екрана.

13. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи : постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 7 лютого 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03>. – Заголовок з екрана.

14. Про судову практику в справах про хуліганство : постанова Пленуму Верховного Суду України № 10 від 22 грудня 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/va010700-06>. – Заголовок з екрана.

15. Про судову практику у справах про злочини проти власності : постанова Пленуму Верховного Суду України № 10 від 6 листопада 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09>. – Заголовок з екрана.

Тема 10. Співучасть у злочині у законодавстві зарубіжних країн

Колоквіум

1. Співучасть у злочині в законодавстві країн, розташованих на пострадянському просторі.

2. Співучасть у злочині в законодавстві окремих країн континентальної Європи (країн сім'ї континентального права, романо-германської правової сім'ї): Франція, Італія, Іспанія, Швейцарія, Республіка Польща, Болгарія, тощо.

3. Співучасть у злочині за кримінальним правом країн сім'ї загального права (англо-американської правової сім'ї): Англії, США, тощо.

4. Співучасть у злочині за кримінальним правом країн сім'ї релігійного права (мусульманське, індуське, іудейське, канонічне (християнське), буддійське право) та країн далекосхідної групи правових систем.

Методичні рекомендації. Готуючись до заняття з цієї теми, необхідно дослідити регламентацію інституту співучасті у кримінальному законодавстві країн, розташованих на пострадянському просторі. Слід звернути увагу, що у КК зазначених країн традиційно міститься визначення поняття «співучасть у злочині», виділяються чотири види співучасників, а також регламентовані форми співучасті у злочині. Водночас, законодавча регламентація інституту співучасті у країнах, розташованих на пострадянському просторі, має і свої особливості. Приміром, у Загальній частині КК Естонської Республіки не зазначені форми співучасті та відповідно не передбачено їх визначення, проте в Особливій частині КК Естонської Республіки форми співучасті передбачені як кваліфікуючі ознаки окремих видів злочинів. У КК Литовської Республіки виділяється три форми співучасті: група співучасників, організована група та злочинне об'єднання (ст. 25). Своєрідний підхід міститься у кримінальному законодавстві Латвійської Республіки, де поняття співучасті сформульоване через дві форми – «участь» (ст. 19) та «співучасть» (ст. 20). При цьому участю у злочині визнаються свідомі злочинні діяння, коли дві чи більше особи безпосередньо вчинили умисний злочин, виконавши роль учасників (співвиконавців). Співучасниками злочину є організатор, підбурювач та пособник. Таким чином участь у злочині і співучасть відмежовуються за наявністю або відсутністю у групі виконавця (співвиконавця).

Доцільно також звернути увагу і на особливості регламентації діянь окремих видів співучасників у законодавстві країн, розташованих на пострадянському просторі. Приміром, покладений у визначення поняття підбурювача підхід щодо закріплення способів підбурювання, знайшов свій розвиток у кримінальному законодавстві наведених країн. Так умовляння, підкуп, погрози та ін. закріплені як способи схиляння у КК Азербайджанської республіки (ч. 4 ст. 32); КК РФ (ч. 4 ст. 33); КК Республіки Казахстан (ч. 4 ст. 28); КК Туркменістана (ч. 4 ст. 33); КК України (ч. 4 ст. 27). Не містить закріплення способів підбурювання Кримінальний закон Латвійської республіки (ч. 3 ст. 20), КК Грузії (ч. 2 ст. 24); КК Литовської республіки (ст. 61), КК Республіки Білорусь (ч. 5 ст. 16); КК Киргизької республіки (ч. 5 ст. 30); КК Республіки Узбекистан (ч. 4 ст. 28), КК Естонської Республіки (ч. 5 ст. 17). У КК Республіки Молдова (ч. 4 ст. 42) передбачена можливість вчинення підбурювання будь-яким способом.

Слід також проаналізувати законодавчу регламентацію співучасті у КК окремих країн континентальної Європи (країн сім'ї континентального права, романо-германської правової сім'ї, зокрема: Франція, Італія, Іспанія, Швейцарія, Республіка Польща, Болгарія, тощо). Зокрема, встановити, що у кримінальному законодавстві низки країн, що відносяться до цієї правової сім'ї, не передбачено визначення поняття співучасті. Доцільно звернути увагу на оригінальні підходи регламентації інституту співучасті у законодавстві наведених країн. Приміром, у КК Республіки Польща відсутнє визначення поняття «співучасть у злочині». При цьому умисел на вчинення спільного злочинного діяння за кримінальним правом Польщі не є обов'язковою ознакою

співучасті. Так, відповідно до ст. 20 КК Республіки Польща, кожен зі співучасників у вчиненні забороненого діяння підлягає відповідальності у межах свого умислу чи неумисної вини незалежно від відповідальності інших співучасників. У ст. 18 КК Республіки Польща передбачені види співучасників: виконавець, керівник, підбурювач, пособник.

Слід також звернути увагу, що і у КК Болгарії відсутнє визначення поняття «співучасть у злочині». У ст. 20 КК Болгарії лише вказується, що співучасниками у вчиненні умисного злочину є виконавець, підбурювач та пособник. У кримінальному законодавстві Болгарії не виділяється такий співучасник, як організатор злочину. У Загальній частині КК Болгарії не виділяються і форми співучасті. В Особливій частині КК Болгарії як кваліфікуюча ознака передбачена лише така форма співучасті як «вчинення двома чи більше особами за попередньою змовою». Інші форми співучасті, такі як: організована група чи злочинна організація в Особливій частині КК Болгарії не виділяються.

Доцільно звернути увагу, що КК Швейцарії також не містить визначення поняття «співучасть у злочині», а передбачає лише характеристику діянь окремих видів співучасників. Так, у КК Швейцарії не регламентовані такі види співучасників як організатор та виконавець. У статтях 24 та 26 передбачені відповідно поняття підбурювання та пособництва. Не дивлячись на те, що в Загальній частині КК Швейцарії такий співучасник, як організатор злочину не зазначається, окремі норми Особливої частини передбачають відповідальність за організацію найбільш небезпечних злочинів.

Законодавче визначення поняття «співучасть у злочині» відсутнє і у КК Франції. КК цієї країни містить лише вказівку на два види співучасника: а) виконавець і б) співучасник. У ч. 1 ст. 121-7 КК Франції зазначається, що співучасником злочину чи проступку є особа, яка свідомо своєю допомогою чи сприянням полегшила їх підготовку чи завершення. У ч. 2 ст. 121-7 КК Франції надано визначення підбурювання до злочину.

У КК Іспанії відсутнє детальне розмежування видів співучасників, які поділяються на : а) виконавців та б) інших співучасників, до яких законодавець відносить підбурювача. Кримінальне право Іспанії певною мірою встановлює форми співучасті, хоча ці терміни у законі не зазначаються. Особливістю кримінального законодавства Іспанії є передбачення кримінальної відповідальності за провокацію злочину.

КК Італії не містить визначення поняття співучасті, форм співучасті та видів співучасників. На регламентацію питань інституту співучасті за КК Італії значно вплинула французька акцесорна теорія співучасті. Аналіз кримінально-правових норм дає підставу стверджувати, що вони не містять розмежування діянь виконавця, підбурювача та пособника. Особливістю КК Італії є встановлення можливості співучасті у вчиненні необережних злочинів. Крім того, у КК Іспанії передбачена відповідальність за посереднє спричинення шкоди (посередню винність, посереднє заподіяння шкоди).

Готуючись до відповіді на питання про співучасть у злочині за кримінальним правом Англії та США (країн сім'ї загального права; англо-

американської правової сім'ї), слід з'ясувати, що інститут співучасті у злочині в кримінальному праві Англії розроблений кримінально-правовою доктриною та прецедентним правом. Проте питання співучасті, що вирішуються загальним правом (правом країн англо-американської правової сім'ї), стосуються переважно проблем доказування фактичного розподілу ролей, що виконали співучасники та диференціації їх відповідальності. Приміром, суд, розглядаючи справу Ебота (1955 р.), сформулював правило, відповідно до якого, якщо декілька осіб обвинувачуються у вчиненні злочину і є докази, що вони співучасники, проте не доведено, хто саме є фактичним виконавцем, суду слід засудити всіх співучасників як пособників. Крім того, відповідно до Закону про кримінальне право Англії 1977 р. особа є винною у змові з метою вчинення злочину, якщо вона здійснює домовленість з певною іншою особою чи особами про вчинення діяння, яке обов'язково буде визнано злочином.

Співучасниками за американським кримінальним правом є виконавець, підбурювач та пособник. Виконавець – особа, яка вчиняє посягання проти Сполучених Штатів або допомагає його вчиненню, підбурює, дає поради, керує, схиляє чи забезпечує його вчинення (§ 2 Титулу 18 Зведення законів США). Таким чином, термін «виконавець злочину» трактується максимально широко, до його змісту входить діяння і організатора, і підбурювача, і пособника. Виконавцем злочину визнається і особа, яка для вчинення злочину використовувала особу, що не є суб'єктом злочину або діяла невинувато. Пособники за кримінальним правом США класифікуються на осіб, що здійснюють сприяння до вчинення злочину, і пособників після факту вчинення злочину. Підбурювачем є особа, яка з наміром забезпечити чи сприяти вчиненню злочину закликає, заохочує чи вимагає від іншої особи здійснити відповідне діяння, яке і буде злочином чи яке є участю у його вчиненні чи замаху на нього. За кримінальним правом США підбурювання може розглядатися і як самостійний злочин. Крім того, співучасть має місце як при вчиненні умисного, так і при вчиненні необережного злочину.

Готуючись до відповіді на питання про співучасть у злочині за кримінальним правом країн сім'ї релігійної права (мусульманське, індуське, іудейське, канонічне (християнське), буддійське право) та країн далекосхідної групи правових систем, слід з'ясувати, що приміром, за кримінальним правом Китайської Народної Республіки співучасть у злочині є спільна умисна участь двох чи більше осіб у вчиненні злочину. Особи, які вчинили злочин з необережності, не розглядаються як співучасники. Розподіл ролей і відповідальність співучасників за КК КНР має певну специфіку. Керівник злочинної групи чи організатор злочину термінологічно називаються як «головний злочинець». Він підлягає кримінальній відповідальності за всі злочини, вчинені групою (ст. 26 КК). Пособниками визнаються особи, які у спільному злочині виконують другорядну чи допоміжну роль. Пособнику призначається більш м'яке покарання. Визначення поняття «підбурювач» у КК КНР відсутнє. Вказується лише, що йому призначається покарання відповідно до тієї ролі, яку він виконав у спільному злочині. За кримінальним правом КНР до співучасників відносяться і особи, що були втягнуті у вчинення злочину

шляхом примусу. За їх участь у спільному злочині суд призначає покарання нижче нижньої межі або звільняє від призначення покарання. Таким чином, КК КНР передбачає такі ролі співучасників злочину: головний співучасник (організатор), пособник, підбурювач та особа, яку втягнули у вчинення злочину. Термін «виконавець злочину» у КК КНР не використовується.

Слід також звернути увагу, що у кримінальному законодавстві Ірану (Ісламської Республіки Іран) визначення поняття «співучасть у злочині» відсутнє. У законодавстві передбачені такі види співучасників: виконавець, співвиконавець та пособник. Визначення поняття «виконавець» не міститься у законодавстві Ірану. Проте, співвиконавцем визнається особа, яка спільно з іншою особою чи особами умисно та свідомо брала участь у вчиненні злочину. Співвиконавцям призначається однакове покарання незалежно від ступеня участі їх у вчиненні злочину. Якщо ступінь фактичної участі певного співвиконавця у вчиненні злочину був малозначним, суд має право визнати цю обставину як таку, що пом'якшує покарання. За кримінальним правом Ірану факт пособництва у вчиненні злочину має місце за умови, якщо в діянні виконавця та пособника злочину має місце єдиний умисел і ці діяння за часом проходили послідовно (одне за одним). Вчинення злочину двома чи більше особами незалежно від виду їх співучасті визнається обставиною, що обтяжує покарання (ст. 45 КК Ірану).

Список додаткової літератури:

1. Orlovskiy R. Complicity in the crime in criminal law of Ukraine and Poland: a comparative legal aspect // Knowledge. Education. Law. Management. – 2014. – № 3 (7). – P. 169-175. Співучасть у злочині за кримінальним правом України та Польщі: порівняльно-правовий аспект // Наука. Освіта. Право. Управління. – 2014. – № 3 (7). – С. 169-175.
2. Orlovskiy R. An institute of participation in an International criminal law and Criminal law of Ukraine / R. Orlovskiy // British Journal of Educational and Scientific Studies, № 1(23), (January – June). Volume XII. «Imperial College Press», 2016. – P. 535-541.
3. Орловський Р. С. Експес співучасника в кримінальних кодексах країн пострадянського простору / Р. С. Орловський // Право і суспільство. – 2015. – N 5–2. – С. 149–153.
4. Орловський Р. С. Виконавець як вид співучасника в кримінальному законодавстві зарубіжних країн / Орловський Р. С. // Право і суспільство. – 2014. – N 6-2. – С. 174-181.
5. Орловський Р. С. Форми співучасті в кримінальному законодавстві зарубіжних країн / Орловський Р. С. // Право і суспільство. – 2014. – N 6-1. – С. 210-217.
6. Уголовное право зарубежных государств. Общая часть : Учеб. пособ. / Под ред. И. Д. Козочкина. – М. : Омега-Л, Инт-т междунар. права и экономики им. А. С. Грибоедова, 2003. – 576 с.